

Úvodní slovo k enkaustice a tzv. fajjúmským portrétům

Pokud je cílem prvního z ateliérů představení malířské techniky zvané *enkaustika*, těžko bychom se mohli vyhnout patrně nejlepším příkladům tohoto druhu malby, které se nám ze starověku dochovaly. Tyto portrétní malby nazýváme podle egyptské lokality *Fajjúm*, kde byly hojně nalézány, *fajjúmskými portréty*.

U řady mumií pocházejících z římského Egypta se setkáváme s portréty malovanými enkaustikou na dřevěné desky. Jde tak o pozoruhodný doklad mísení egyptské tradice mumifikovat těla zemřelých a zároveň typicky římského zájmu o realistický portrét.

Tyto malované portréty z mumií jsou prakticky jediným dochovaným příkladem antické deskové malby. Od řecko-římských spisovatelů však víme, že bývalo zvykem takto zachycovat řadu témat: historické nebo mytologické události, zátiší či portréty. Malované dřevěné desky podobně jako většina organických materiálů však podlely zubu času. Naštěstí suché egyptské prostředí umožnilo přežít pozoruhodnému souboru pohřebních portrétů malovaných na dřevo v období mezi 1. a 3. stoletím po Kr.

Ve 4. století př. Kr. dobyl Egypt Alexandr Veliký a po jeho smrti tuto oblast získala dynastie Ptolemaiovců, kteří jí vládli z Alexandrie, nového kulturního a intelektuálního centra východního Středomoří. Přes všechny změny se i v tomto období udrželo mnoho původních staroegyptských zvyklostí, ty pohřební, včetně mumifikace, nevyjímaje. Rakve zemřelých tehdy bývaly doplňovány stylizovaným a značně idealizovaným vyobrazením nebožtíka.

Po Oktaviánově vítězství nad Antoniem a Kleopatrou v bitvě u Actia v roce 31 př. Kr. se Egypt záhy stal římskou provincií pod císařskou správou. Zdá se, že život obyčejných lidí tyto změny nijak zvlášť neovlivnily.

Přesto však v průběhu 1. století po Kr. dochází ke změně v produkci portrétů k mumiím pro řecko-egyptskou horní třídu. Tradiční idealizované masky předchozího období jsou nahrazeny vysoce individualizovanými realistickými portréty. Jsou většinou malovány voskem s pigmenty (enkaustikou) na tenkých dřevěných deskách, které se zasazovaly v úrovni hlavy do plátěného vinutí mumie. V účesech, oděvech nebo špercích tyto portréty následují soudobé římské dvorské prostředí. Díky těmto detailům dnes můžeme tyto portréty celkem přesně datovat. Můžeme také říci, že portréty nevznikaly za života zobrazeného. Srovnání portrétů s CT zobrazením ostatků uvnitř mumií svědčí o tom, že malba zachycuje mumifikovaného ve věku, kdy zemřel.